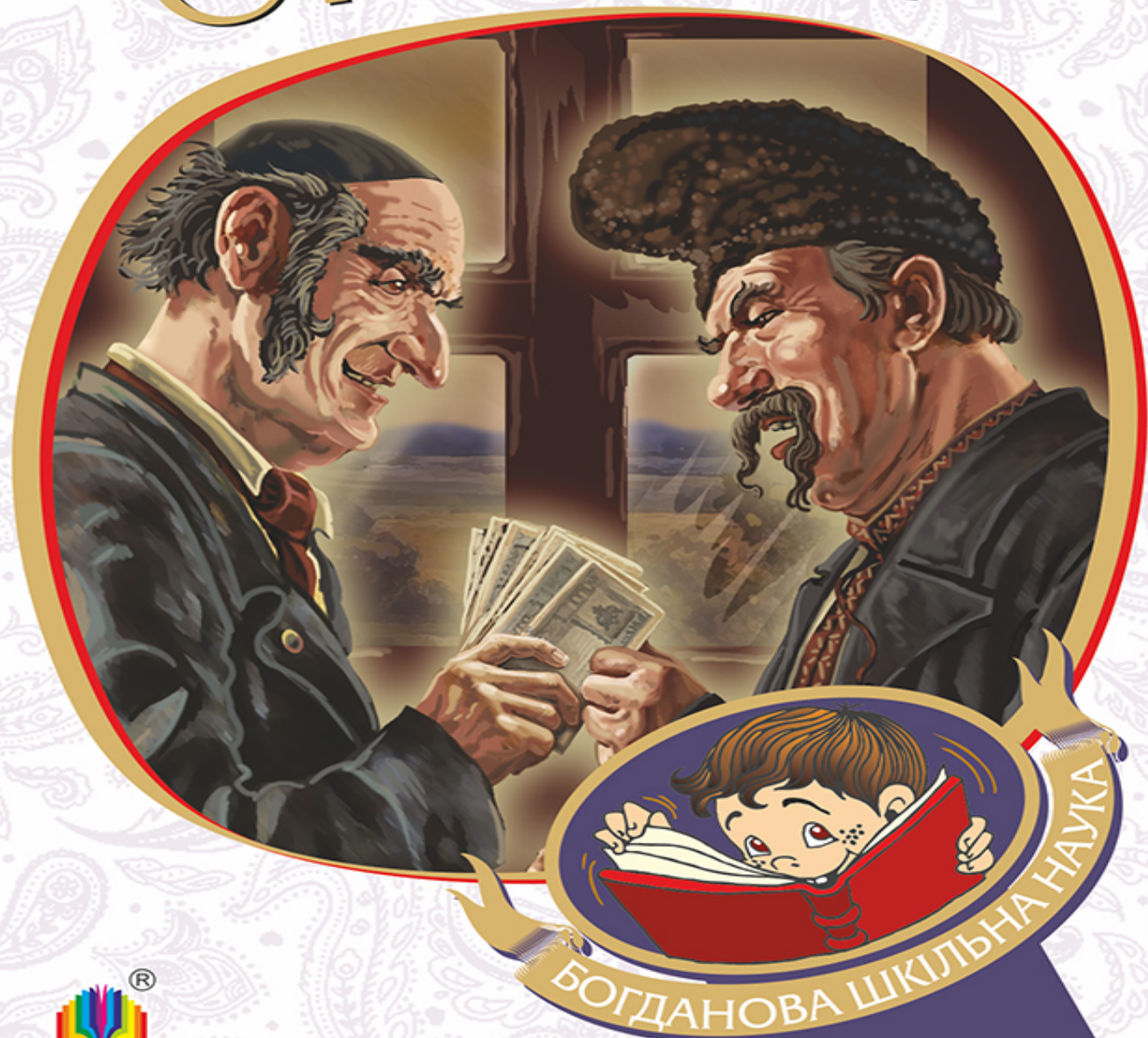

Мартин Боруля. Хазяїн. Сто тисяч

КУПИТИ

До цієї книжки увійшли вибрані твори видатного українського драматурга Івана Карпенка-Карого — комедії «Мартин Боруля», «Хазяїн» та «Сто тисяч». У них відображено загострення класових протиріч, життя сільської буржуазії та козацтва в Україні в другій половині XIX ст. Ці комедії не втратили своєї цінності й сьогодні, були й залишаються гордістю національної театральної культури.

Іван Карпенко-Карий
МАРТИН БОРУЛА
ХАЗЯЇН
СТО ТИСЯЧ

© Видавництво "НК-Богдан"

www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-7751-4

Іван Карпенко-Карий
МАРТИН БОРУЛЯ
ХАЗЯЇН
СТО ТИСЯЧ
Комедії

До цієї книжки увійшли вибрані твори видатного українського драматурга Івана

Карпенка-

Карого — комедії «Мартин Боруля», «Хазяїн»

та «Сто тисяч». У них відображено загострення класових протиріч, життя сільської буржуазії та козацтва в Україні в другій половині XIX ст.

Ці комедії не втратили своєї цінності й сьогодні, були й залишаються гордістю

національної

театральної культури.

МАРТИН БОРУЛЯ

Комедія в 5 діях

Дійові особи:

Мартин Боруля — багатий шляхтич, чиншовик.

Палажка — його жінка.

Марися — їхня дочка.

Степан — син їх, канцелярист земського суду.

Гервасій Гуляницький — багатий шляхтич, чиншовик.

Микола — його син, парубок.

Націєвський — регістратор з ратуші.

Трандалєв — повірений.

Протасій Пенъонжка, Матвій Дульський — чиншовики.

Омелько, Трохим — наймити Борулі.

Гості.

ДІЯ ПЕРША

Кімната в хаті Мартина Борулі. Двері прямо і другі з правого боку. Грубка з лежанкою.
Дерев'яні стільці, канапка і стіл, покритий білою скатеркою.

Ява І

За столом сидять Трандалєв, а з бокових дверей виходить Боруля з бумагою в руках.

Боруля. Натє, читайте! *(Дає бумагу)*. Читайте відціля.

Трандалєв *(чита)*. По выслушании всех вышеизложенных обстоятельств и на основании представленных документов Дворянское депутатское собрание определяет: Мартына, Геннадиева сына, внука Матвея Карлова, правнука Гervасия Протасьева, Борулю з сыном Степаном, согласно 61 ст[атьи] IX тома Свода законов о состояниях, издания 1857 года, сопричислить к дворянскому его роду, признанно йому в дворянском достоинстве, по определению сего собрания, состоявшемуся 14 декабря 1801 года, со внесением во 2-ю часть дворянской родословной книги и дело сие с копиями, как настоящего определения, так равно и определения от 14-го декабря 1801 года, представить на утверждение в Правительствующий Сенат, по Департаменту Герольдии.

Мартин. О!.. Виходить, я — не бидло і син мій — не теля!.. І щоб після цього Мартин Боруля, уродзоний шляхтич, записаний во 2-ю часть дворянської родословної книги, подарував якому-небудь приймаку Красовському свою обиду? Та скоріше у мене на лисині виросте таке волосся, як у їжака, ніж я йому подарую.

Трандалєв. Так, виходить, візьмемо на апеляцію?

Мартин *(б'є кулаком по столу)*. На апеляцію! Безпремінно на апеляцію! Що то за суд такий, що признав обиду обоюдною?.. Я вас питаю: яка тут обоюдна обида? Він каже на мене — «бидло», а я мовчи? Він

кричить на сина, на чиновника земського суда, — «теля», а я мовчи? Мовчи, коли дворянина так лають? То що ж би я був тоді за дворянин? Ну, і я сказав йому: свиня, безштанько, приймак!.. Але яка ж це обоюдна обида?

Трандалев. Стривайте, не гарячіться! Будем апелювать.

Мартин. Апелювать!

Трандалев. А за вивод подамо зустрічний іск.

Мартин. А коли треба, то й поперечний!

Трандалев. Поперечних не помагається. Ви заспокойтесь, уголовна палата одмінить рішення — ми виграємо діло. Когда я був ще фотографом, то для практики вів діло Горбенка з Щербиною, таке саме діло, як ваше, тільки там не словесная була між ними обида, а кулачная. Щербина, знаєте, схопив Горбенка за чуба і так ним мотнув кругом себе, що і сам не вдержався на ногах — упав! А магістрат признав, що драка була обоюдная. В рішенні сказано було: “Хотя Щербина, взяв Горбенка за волоса, обвел его вокруг себя, причем в руках остался значительный пучок волос, имеющийся при деле как вещественное доказательство; но, принимая во внимание, что при этом действии тяжестью тела Горбенка и сам Щербина был повергнут на землю, то признать обиду обоюдною”!.. Це було перше моє діло, я апелював, і уголовна палата одмінила... І по вашому ділу одмінить — не журіться... Ітак, виходить, по ділу об обиді апеляція?

Мартин. Апеляція! Та таку апеляцію напишіть, щоб у Красовського у носі закрутило, щоб йому свербіло!.. Я грошей не пожалію, аби мені Красовського у острог посадить.

Трандалев. О, не я буду, — ми йому докажемо! Всі ходи знаю, вже мені прошеній не вернуть за нехворменное написаніє, ні! Як напишу, то прямо точная копія з форми — усе по пунктах.

Мартин. І скажіть, що буде коштувать?

Трандалев. Стрічний іск... і апеляція... *(Набік.)* Як би не продешевить! *(До Мартина.)* Щоб і для вас не було обидно... з бумагою... Сто рублів, а

непредвиденніє расходи на ваш кошт.

Мартин. Дам сто двадцять! Тільки ж і накрутіть йому; щоб нюхав, чхав, щоб... Усі закони виставте!

Входе Омелько.

Омелько. Коні їх готові, фурман послав мене сказати, що той...

Мартин. Скажи там, щоб дали на дорогу дві мірки вівса, — ну, чого очі вивалив?

Омелько (*іде*). Ніколи він тобі не дасть договорити. (*Пішов.*)

Трандалев. Я б вам і не казав... знаю, що від вас будлі-коли получиш... та... здержався...

Мартин. Гроші? За цим діло не стане — я зараз! (*Пішов у бокові двері.*)

Ява II

Трандалев (*сам*). Добре діло це повіренничество, ей-богу! Другого такого прибільного не знайдеш.

А поки-то я на цей шлях вибрався, то чим не був? Був і писарем в пітейній конторі, був обер-об'їждчиком, був прикащиком по економіях, держав биржу в горі, служив у маклера, — скрізь важко! І роботи до біса, і користі мало, а тільки схибив де — рощот, і бігай, шукай місця... Зробився я сам хазяїном: купив машину, одкрив фотографію... Хліб не важкий, і на первих порах копійчина гарна стала перепадат; коли ж і тут біда: усі патрети виходили без очей! Прийняв я у компанію лабаранта Плащинського, і як ми не билися — не виходять очі. Усе як слід, а очей нема... Плащинський і очі добре од руки навчився робить, а діло не пішло. Скасував я свою фотографію і взявся за повіренничество — пішло як по маслу. От і тепер: діло Борулі веду проти Красовського, а діло Красовського — проти Борулі. Їзю на своїх конях по просителях — і коней годують, і мене годують, і фурмана годують, і платять!.. Наберу діл доволі, приїду в город, піду до столоначальника, до того-таки самого, що й діла послі буде рішати, і він мені напише, що треба, а я тільки підпишу, якщо маю довіренність, а ні, то однесу підписати просителю. Апеляцію треба — так саме: той

же, що рішав діло, і апеляцію напише, а коли діло замисловате — вдаришся до секретаря. Мало чим дорожче заплатиш. Нарешті: чи виграв, чи програв, а грошки дай! Живи — не тужи! Все одно що лікар: чи вилічив, чи залічив — плати!

Входе Мартин.

Мартин *(дає гроші)*. Я вже на вас покладаю всі свої надії.

Трандалєв. Не турбуйтеся — докажемо! Ну, прощайте.

Чоломкаються і цілуються.

Якщо буде нове діло, то дайте звістку, я приїду; а може, й сам заверну. *(Пішов.)*

Ява III

Мартин, а потім Степан.

Мартин. Діловий чоловік! Нема розумнішої служби, як гражданська! Здається, якби мене определив був покійний папінька на гражданську, то вийшов би первий чиновник! Коли ж покійний і не думав про це — все дбав про хазяйство. Пасіка, чумачка голову йому заморочили, а тепер другий світ настав: треба чина, дворянства; а поки-то вилізеш в люде, станеш на дворянську ногу, то багато клопоту! От сина определив у земський суд, та ще мало знає, не натерся, а, Бог дасть, натреться, тоді повіреного не треба — самі всі іски поведем! Коли б ще дочку пристроїть за благородного чоловіка. Щось Степан мені казав про одного чиновника... Треба з ним побалакати.

Входе Степан.

Степан. Я вже зібрався, папінька, в дорогу.

Мартин. От зараз коні запряжуть, та й з Богом! *(У двері.)* Омелько! Запрягай коней, та натачанку підмазати не забудь! Я хотів з тобою ще побалакати про того... як його? От що був у нас з тобою на Масниці... А, дай Бог пам'ять... чиновник. На гитарі добре грає.

Степан. Націєвський.

Мартин. Еге-ге! Націєвський! Ти, здається, казав, що йому Марися уподобалась?

Степан. Він питав мене, чи багато за нею приданого дасте, то, певно, уподобалась.

Мартин. А він же сам має який чин чи так ще — канцелярист?

Степан. Ні, він уже губернський секретар.

Мартин. О, чин має немалий!

Степан. Давно веде ісходящу.

Мартин. Ісходящу? А що то за штука — та ісходяща?

Степан. Така книга. Через його руки всі бумаги ісходять: він їх і в розносні записує і печата пакети. Без нього ні одна бумага не вийде з ратуші.

Мартин. Виходить, важна птиця.

Степан. Скоро і вступающі йому поручать.

Мартин. Вступающі?!

Степан. Тоді вже всі бумаги і в ратушу, і з ратуші будуть іти через його руки.

Мартин. Яка ж це должность?

Степан. Регістратор.

Мартин. Губернський секретар, ще й регістратор!.. Якраз для нашої Марисі жених, а за придане нехай не турбується. Скажи, щоб приїздив. Коли хоче, то нехай на наших же конях і приїде, я його і звідціля одвезу в город на своїх. Побалакай з ним... так, знаєш, політичне, і коли тепер не приїде, то напиши мені, що скаже.

Входе Марися.

Марися. Тату, Степане, ідіть: мати кличуть!

Мартин. Марисю, скільки раз я вже тобі приказував, не кажи так по-мужици: мамо, тато. А ти все по-свойому... Ти цими словами, мов батогом, по уху мене хльоскаєш.

Марися. Ну, а як же? Я забуваю.

Мартин. Он як Степан каже: папінька, мамінька...

Степан. Або: папаша, мамаша.

Мартин. Чула? Папаша, мамаша... треба так казати, як дворянські діти кажуть.

Марися. Я так і не вимовлю.

Мартин. Привчайся: ти на такій лінії. *(До Степана.)* Ходім! *(Обніма його за стан.)* Канцелярист!

Пішли.

Ява IV

Марися, а потім Микола.

Марися *(одна)*. І що це з батьком сталося, все переіначують! Папінька... Мамінька... Аж чудно! Папаша... Мамаша... ще чудніше! Ха-ха-ха! Не можу я так балакати.

Входить Микола.

А ти чого притися?

Микола. Хіба не можна?

Марися. Та нема часу й побалакати з тобою: Степана виряджаємо в город. А я люблю з тобою сидіти і розмовляти так, щоб нам ніхто не заважав і ніхто нас не бачив.

Микола. А мені вже обридло ждати і ховатися од людей. Сьогодні скажу своєму батькові, щоб побалакав з твоїм, а після провід і поженимся. Чи так, Марисю?

Марися. Авжеж так, чого ще ждати?

Микола. Поклич мені Степана, я хотів з ним побалакати.

Марися. Зараз.

Микола. А йому сказати?

Марися. З якої речі?

Микола. А щоб на весілля приїхав.

Марися. Поспіємо ще. *(Іде.)*

Микола *(оглядається)*. Марисю!

Марися. Чого?

Микола *(підходить)*. Не будеш сердитися? Я тебе поцілую.

Марися. Ну, мерщій!

Микола цілує її раз, хоче ще, Марися одводить його.

Годі! *(На відході.)* А то ти до весілля націлуєшся, а послі обридну.
(Пішла.)

Ява V

Микола, а потім Степан.

Микола *(один)*. І ніколи більше разу не хоче, тільки оскому наб'є!.. Стривай же, я женюсь. Завтра батько побалакають з дядьком Мартином, а через два тижні Марися буде моя жінка! Жінка моя!.. Тільки подумать — та й гарно. А як оженюсь? О Мариночко моя кохана, ти, моє сонечко, і світиш мені, і грієш мене.

Входе Степан.

Здрастуй, Степане!

Чоломкаються.

Сьогодні вже й їдеш? І до нас не зайшов. Може, гордуєш?

Степан. Та знаєш, не через те, щоб там що... а від того, що... той... якось часу не було — короткий отпуск. Непременний засідатель одпустив мене на малий срок з родителями повідаться... А тут бумаги про дворянство... то все з папінькою читали... А ти ж як поживаєш?

Микола. Нам що? Вдень наробишся, а ввечері, разом з соловейком, щебечемо по садках!.. От у вас, мабуть, скучно там, у городі?

Степан. Чого нам скучать? У нас є біліярд, бульвар чудесний, панночок скільки хочеш: у неділю бульвар ними цвіте, мов маком всіяний... А то збереться компанія, та поїдемо на Сугаклей, варимо кашу, ловимо рибу, печеруємо раки ілі запиваємо трьохпробною і співаємо крамбамбулі!

Микола. Що ж то: трьохпробная і крамбамбулі?

Степан. Ха-ха-ха! Трьохпробная — водка, а крамбамбулі — романс! І скучать немає часу: у нас щодня бумаг приносять з пошти по мішку...

Микола. Що ж ви з ними робите?

Степан. Записуємо у діжурну, а потім у вступающу, списуємо копії.

Микола. Навіщо ж то?

Степан. А які є бумаги? Ай-ай-ай! Особливо як заведеться пререканіє: кому діло треба зробити. Тут один другого бриє так... що

аж пальці знать!.. Наш секретар пише: “Прошу не вдаватися в излишнюю, обременительную, бесполезную и для времени разорительную переписку, ибо 215, 216 и 217 ст[атьи] XV тома II части издания 1857 года поучают, как следует сие дело направить...” А нам знову відповідають: “Если категорически вникнуть в указанные статьи, то оные к делу не относятся, ибо...” Чудесно!

Микола. Ти їх, як молитви, знаєш...

Степан. Напам'ять заучую. Мені Антон Спиридонович радують виучувати бумажки напам'ять. Він теж виучував, а тепер столоначальником по уголовній часті.

Микола. Ну, як собі хочеш, а я б скорій рови копав, ніж таку роботу робить.

Степан. Да, ето правда — важко... Умственная работа — высшего порядка предмет! Я, брат, сразу аж плакав, як визначили мене в казначейство. Дали мені, знаєш, якусь відомість: одні графки та цифри. Очі розбіглися — не знаю, котру поставив, котру ставить: проминув одну графку, всунув цифру — не туди, нагородив харків-макогоників і заморочився так, що замість пісошниць взяв чорнильницю і покропив відомість. Злякався, щоб не прив'язали до столу, та й утік... А потім визначили мене у земський суд. Тут зовсім другі діла... Два роки писав присяжні листи та всякі копії, а тепер і сочиняємо...

Микола. До чого ж ти там дослужишся?

Степан. Столоначальником буду, а потім, може, й секретарем, чин дадуть, женюся на багатій...

Микола. Так. А мені скучно за тобою: умісті вчилися у отця Ксенофонта, умісті й науку скінчили, та й розійшлися! Пам'ятаєш, як на гречку отець Ксенофонт нас становив за те, що не вивчили дев'ятого псалма?

А ми повтікали додому й поховалися у бур'янах, а Марися нам їсти носила... Сміха!

Ява VI

Ті ж і Мартин.

Мартин. Ну, сину, поснідаєш, та й з Богом в путь! Уже коні готові, щоб сьогодні за сонця в город поспів, бо завтра і на службу треба: це не то, що воза підмазувать або воли на пашу гнать — там діла поважній. *(До Миколи.)* А ти, хлопче, все батькові воли пасеш?

Микола. Пасу. Не всім же, дядюшка Мартин, і в чиновники йти...

Мартин. Правда, правда! Не всякий може діло розуміть... Кому до волів, кому до бумаг — така жеч...

Микола *(подає Степанові руку)*. Ну, прощай, брат, благополучної тобі дороги.

Степан. Спасибі.

Микола. Прощайте, дядюшка Мартин.

Мартин. Іди здоров!

Микола пішов.

Чого він до тебе в'язне, які ви товариші? Мало чого, що з одного села, що однолітки, та у кожного з вас інша дорога! Ти, сину, не дружи з нерівнею, краще з вищими, ніж з нижчими. Яка тобі компанія Микола? Мужик — одно слово, а ти на такій лінії, трешся між людьми інчого коліна... Може, Бог дасть, і столоначальником будеш або й письмоводителем у станового. Це не то що “цоб, половий!..”, “цабе, перістий!”, а піт йому ллє, а пил припада на лице, і смуги по всій тварі, та дьогтьом смердить від нього, як від мазниці. А у тебе — друга лінія! Одно те, що не сьогодні-завтра утвердять в дворянстві, та от тобі й чин на той рік дадуть; атестат з уездного училища нужен, казав мені секретар, то ми достанемо; а друге, хоч би й зараз: глянь на себе і глянь на Миколу. То таки мужик репаний, а ти — канцелярист!.. Так-то!.. Ну, а як будеш колежеський регістратор, то тобі й мундир який помагається, і кокарда.

Степан. Аякже. Воротник, вишитий по чорному бархату золотом, застібається в один борт на дев'ять пугвиць!

Мартин. От бач! Де ж йому рівняться? Коли б, Господи, тільки утвердили у дворянстві мерщій. Ти кажеш, що Кастан Іванович завіря, що коли вже депутатське собрание признало, то й сенат признає?

Степан. Кастан Іванович казав мені: поклонись батькові і скажи, що от-от буде не доказующий, а настоящий дворянин, тепер безпремінно утвердять, бо діло в сенаті вже шостий місяць!..

Мартин. Треба йому четвертей п'ять вівса послать. Там, як побачиш Кастана Івановича, нагадай йому про мендаль, він вже знає. Скажи: папінька просили за мендаль. Не забудь.

Степан. Добре, не забуду.

Мартин. Іди ж снідай, а я дещо звелю Омелькові.

Степан пішов.

Ява VII

Мартин, а потім Омелько.

Мартин *(один)*. Ну, тепер вже все одно що й дворянин! Треба тільки дворянські порядки позаводить... Вирядю Степана і приймусь за дворянські порядки.

(У двері.) Омелько, Омелько!.. *(До себе.)* Хоч і коштує багато, та зате ж порівняюся з Красовським.

Входить Омелько.

Ти б надів чоботи.

Омелько. На біса я їх буду таскати у дорогу та ще й у будень, добре і в постолах.

Мартин. Що ти тямиш, ґаво! Повезеш у город канцелярського — і в постолах!

Омелько. Хіба я його буду везти? Коні повезуть.

А я сяду на повозку, ноги в сіно засуну, то мені й байдуже.

Мартин. Не базікай! Надінь, кажу тобі, чоботи!

Омелько. Та що ж мене там танцювати заставлятимуть, чи що?

Мартин. Роби, що велять! Візьми рядно велике квітчасте та гарненько закрий сіно, щоб панич у реп'яхи не вбрався.

Омелько. Який панич?.. Хіба Красовського панич поїде з нами?

Мартин. Сто чортів тобі в потилицю! Наш панич, Степан Мартинович! Подавись ти своїм Красовським... Степан Мартинович — такий самий панич!

Омелько. Степан?! Давно ж його призвели, хазяїн?

Мартин. От я як трісну тебе в пику твою репану, то ти не тільки Степана Мартиновича будеш паничем величать, та й мене не хазяїном, а паном зватимеш.

Омелько. Та за що ж биться? Панич — то й панич, пан — то й пан! Хіба мені язик одпаде, коли я вас буду паном величать? Про мене, мені однаково. Звелите, то й юнкером вас зватиму.

Мартин. Та одшукай ще там, у коморі, був вандальський дзвінок і причепи під дугу.

Омелько. Добре, пане.

Мартин. Ти яких коней запряг?

Омелько. Лиску, Красавку і Блоху.

Мартин. Ну й не ірод ти? Всі три з лошатами, а у Блохи аж двоє... Панича везе в город тройкою з дзвінком, і ззаду табун лошат буде бігти? Зараз мені перепряжи!

Омелько. Та хіба я знав, що його призвели! Яких же запрягти, бо знову не вгодю, то до вечора буду запрягать та випрягать...

Мартин. Кулката — в корінь, Зозулю і Карякошку — на пристяжку. Іди мерщій!

Омелько *(про себе)*. Поки був чоловіком — і не вередував, а паном зробили — чорт тепер на нього й потрапе. *(Пішов.)*

Ява VIII

Мартин, а потім Степан і Палажка.

Мартин *(один)*. Поки-то ще люде навикнуть, як величать! Воно й самому наче трохи чудно: то було “Мартин, дядьку Мартине”, а тепер — пан!.. Нічого, при звичаяться!

Входять Степан і Палажка.

Палажка. Гляди ж мені сорочок, платків, щоб не порозкрадали. Там я тобі вирізала три пари нових онучок і все посклала як слід.

Мартин. Яка це в тебе шинеля? Я ж тобі казав: зроби таку, як у столоначальника.

Степан. Сукна не стало на дармовіса.

Мартин. На ж тобі грошей і безпремінно зроби дармовіса *(дає)*, та купи самуваря, чаю, сахарю і... кофію і пришлеш з Омельком. А там, що останеться, візьмеш собі: може, рукавички купиш... Дивись, як люде, так і ти. Та чоботи чисть раз у раз, щоб блищали, як у засідателя; одежа — перве діло. Та ще не забудь про те, що я тобі казав: нехай приїздить хоч і на наших конях — я його і назад одішлю.

Палажка. Хто?

Мартин. А, послі! Як приїде, тоді побачиш. Присядьмо ж на дорогу, так годиться. Я на неділю пришлю Кастану Івановичу вівса і сіна, а ти, Стьопа, нагадай йому про мендаль...

Входе Омелько чоботях і в дранім кобеняку.

Омелько. Та йдіть, бо Кулкат не стоїть, аж ляга.

Мартин. Ти б ще мішок драний надів на голову. Він там осоромить панича! Надінь мені добрий кобеняк!

Омелько. Та ви ж за кобеняк нічого не казали, а тільки за чоботи! *(Набік.)* От наказаніє Господнє з таким паном: звелів надіть чоботи, а чіпляється за кобеняка. *(Пішов.)*

Мартин. Ну, тепер з Богом! *(Встає.)* Прощай. *(Цілує Степана.)* Слухай старших, виписуй почерка, завчай бумаги напам'ять... трись, трись меж людьми — і з тебе будуть люде!

Палажка. Здоров'я бережи, шануйся, сину. *(Цілує його.)* Молися Богу по книжці.

Степан. Прощайте, папінька! Прощайте, мамінька!!

Мартин. Кланяйся ж там Кастану Івановичу, Свириду Петровичу...

Виходять.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Кімната у Борулі.

Ява І

За столом сидять Мартин, Гервасій і Матвій.

Гервасій. Так от яке діло, пане Мартине: ти знаєш, що я чоловік не бідний, Микола у мене один, то й він не буде бідувати; а в тебе одна дочка... Мій Микола і твоя Марися умісті вирости і полюбили одного другого, а ми з тобою давні приятелі... То як ти скажеш: чи не поженимо ми своїх дітей? Нехай давня наша приязнь закінчиться весіллям наших діток!..

Матвій. І я з охотою потанцюю на весіллі свого хрещеника! Ану, Мартине, рішайте, бо мені вже й танцювати схотілось!

Мартин. Так-то так, приятелю мій, я знаю, що ти не бідний, і, може, справді діти наші любляться, та не випада тепер віддати мені Марисю за твого Миколу.

Гервасій. Чого так?!

Мартин. Дочка моя дворянка, а твій син... ні дворянин, ні чиновник... так не приходитьсь дворянці йти за простого хлібороба, я тепер на такій лінії...

Гервасій. Он що! Я тебе, Мартине, не пізнаю: поки ти не ганявся за дворянством, був чоловік, як і всі люде; тепер же десть тебе вкусила шляхетська муха і так дворянство у тебе засвербіло, що ти рівняєш себе з Красовським...

Мартин. Що мені Красовський! Я сам уродзоний шляхтич! Красовський був безштанько, і батько його так само сидів у Шадурського на чинші, як і ми; а що він женився на дочці Шадурського і через те зробився державцем, то це ще не велика жеч! І мій Степан, Бог дасть, дослужиться до чина та жениться на Тридурській, і ми зовсім тоді порівняємся з Красовським!

Гервасій. Далеко ходить! Красовський — вчений, лікар, Красовський — державець, а ти надимаєшся через силу, щоб з ним порівнятися, бундючишся дутим дворянством, з добра-дыва посварився з ним, — вір

мені, що як будеш отак роздувать свій гонор, то Красовський з'їсть тебе!..

Мартин. Подавиться, пане Гервасію, подавиться — я глевкий!

Матвій. Глядіть, щоб він вас не підпик, ха-ха-ха!

Гервасій. Що ж ти тепер зробиш? От він не хоче, щоб ти сидів на його власності, — і вибирайся! А сам не підеш — під руки виведуть, за ноги витягнуть, викинуть за межу зо всім збіжжям! Що там рівняться!..

Мартин. Мене — викинуть? Мене за ноги витягнуть з прапрадідівського ґрунту?! О-о!.. Та хто посміє? А стрічний іск, а апеляція? Я його ще в острог посаджу за обиду, я правду судом одшукаю, я йому покажу, яке я бидло і яке теля мій син!

Гервасій. Ти осліп од дворянства! І поки ту правду знайдеш, то все хазяйство профіськаєш і все-таки нічого не доб'єшся, і Красовський тебе випре звідціля!

Мартин. Не діжде! Не будь я Мартин Боруля! Мав би все хазяйство сплюндрувать, а докажу Красовському, докажу, що я такий самий дворянин, як і він. *(Б'є себе в груди.)* Уродзоний шляхтич Мартин, Геннадієв син, внук Матвія Карлова, правнук Протасія Гервасієва, Боруля з сином Степаном, герба Тшівдар!.. О, стокроць дяблів його мамці і його таткові!

Гервасій. Гай-гай! Та ще й зелененький! Герб?..

А звідкіля, що означа те слово Тшівдар, ти сам не знаєш.

Мартин. А нащо мені знать? Герб — то єсть знак шляхетського достоїнства!

Гервасій. Де вже нам носиться з гербами! Правда, що ми всі шляхтичі і всі дворяни, тільки щабльові.

Матвій. Ха-ха-ха! Щабльові? Як-то, пане Гервасію, щабльові?

Гервасій. Такі, виходить, маленькі, що повипадали крізь щаблі своїх не вшитих лубками возів і розгубились... Одно слово, голопуза шляхта!

Матвій. Ха-ха-ха!

Мартин. Може, ти й щабльовий, і голопузий шляхтич, а я уродзоний! Не віриш? У мене є копія з протоколу депутатського зібрання, коли хочеш — покажу.

Я і сам не знав, а тепер довідався, що прапрадід мій був стражником таможеного скарбу, і на його бумагах підписаний сам суперетендент Севастьян Подлевський... от що! І у Красовського не кращі бумаги.

Гервасій. Що там бумаги! Красовський на лікаря вивчився, то йому і шляхетство пристало. Тепер він їздить у калясі, його вже крізь щаблі не протягнеш, а бумаги — тьфу! І в мене було їх доволі, а тільки я переконався, що нам дворянство так личить, як корові сідло.

Мартин. Може, ти й корова; а мій прапрадід...

Гервасій. Був стражник? Чув! А мій був підкоморій!

Мартин. Твій під коморою тільки сидів, то інша жеч...

Гервасій. А твій стеріг тієї самої комори, де мій сидів?

Матвій. Ха-ха-ха! Та буде, панове, а то ще поластесь! Цо там по титулі — коли нема ніц в шкатулі!.. Краще, пане Мартине, віддайте Марисю за Миколу та зап'ємо могорич!

Мартин. Ні, пане Дульський... У мене, слава Богу, є і в шкатулі... Я на другій лінії...

Гервасій. Він дворянин!

Мартин. Щоб ти знав!

Гервасій. Горе з такими дворянами! А по-моєму, хто вчену голову має, то дворянин, а вже як неграмотні дворяне, то...

Мартин. Я неграмотний? Вибачай! То ти неграмотний, бо умієш тільки молитви читать, та й то по батьківському молитвенику, а по чужому не втнеш!..

А я й скоропись розбираю.

Гервасій. По батьківському молитвенику тепліше молитесь.

Матвій. Ну, годі, панове, бо я бачу, що посваритесь! Що там до титулу, якщо немає нічого в гаманці!..

Гервасій. І справді! Як наше не в лад, то ми з своїм назад!..
Прощайте, пане уродзоний! Тільки глядіть, щоб не чухалися, як
дворянство крізь щаблі випаде. *(Іде.)*

Мартин. Не журись, у нас вози лубками вшиті!

Матвій. От і не вгадав: думав могорич пить, а піднесли дулю, — і ніс,
здається, не свербів.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ